

ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ
№ 5/2012 г.
гр.София, 14 ноември 2012 год.

Върховният касационен съд на Република България, Общо събрание на Гражданска и Търговска колегии , в съдебно заседание на 18 октомври 2012 год. в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ на ОСГТК,

ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС
И ПРЕДСЕДАТЕЛ на Гражданска колегия:
КРАСИМИР ВЛАХОВ

ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
ПРЕДСЕДАТЕЛ на Търговска колегия:
ТАНЯ РАЙКОВСКА

ПРЕДСЕДАТЕЛИ на
ОТДЕЛЕНИЯ: **ДОБРИЛА ВАСИЛЕВА**
ТАНЯ МИТОВА
ТАТЯНА ВЪРБАНОВА
ПЛАМЕН СТОЕВ
БОЙКА СТОИЛОВА
ДАРИЯ ПРОДАНОВА

ЧЛЕНОВЕ:

1. ЛЮБКА ИЛИЕВА
2. НИКОЛА ХИТРОВ

31. МАРИО ПЪРВАНОВ
32. ЕМИЛ МАРКОВ

3. РОСИЦА КОВАЧЕВА
4. ЛИДИЯ ИВАНОВА
5. ЖАНИН СИЛДАРЕВА
6. КАПКА ЮСТИНИЯНОВА
7. ВАНЯ АЛЕКСИЕВА
8. СИМЕОН ЧАНАЧЕВ
9. ТЕОДОРА НИНОВА
10. НАДЕЖДА ЗЕКОВА
11. НАДЯ ЗЯПКОВА
12. ЕМАНУЕЛА БАЛЕВСКА
13. БРАНИСЛАВА ПАВЛОВА
14. СТОИЛ СОТИРОВ
15. МАРГАРИТА СОКОЛОВА
16. ЦЕНКА ГЕОРГИЕВА
17. БОРИСЛАВ БЕЛАЗЕЛКОВ
18. СТОЙЧО ПЕЙЧЕВ
19. ЛЮБКА БОГДАНОВА
20. РАДОСТИНА КАРАКОЛЕВА
21. ВЕСКА РАЙЧЕВА
22. МАРИЯ СЛАВЧЕВА
23. КОСТАДИНКА АРСОВА
24. ЗЛАТКА РУСЕВА
25. ДИЯНА ЦЕНЕВА
26. МАРИЯ ИВАНОВА
27. СВЕТЛАНА КАЛИНОВА
28. МАРИЯНА КОСТОВА
29. ГЪЛЪБИНА ГЕНЧЕВА
30. СНЕЖАНКА НИКОЛОВА
33. КАМЕЛИЯ ЕФРЕМОВА
34. ЕМИЛ ТОМОВ
35. АЛБЕНА БОНЕВА
36. СВЕТЛА ДИМИТРОВА
37. БОНКА ДЕЧЕВА
38. СВЕТЛА БОЯДЖИЕВА
39. ЖИВА ДЕКОВА
40. МИМИ ФУРНАДЖИЕВА
41. КАМЕЛИЯ МАРИНОВА
42. ТОТКА КАЛЧЕВА
43. ЗДРАВКА ПЪРВАНОВА
44. ВАСИЛКА ИЛИЕВА
45. ЕМИЛИЯ ВАСИЛЕВА
46. ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА
47. ИЛИЯНА ПАПАЗОВА
48. ОЛГА КЕРЕЛСКА
49. ЗОЯ АТАНАСОВА
50. ВЕЛИСЛАВ ПАВКОВ
51. ВЕСЕЛКА МАРЕВА
52. БОРИС ИЛИЕВ
53. БОНКА ЙОНКОВА
54. ДИАНА ХИТОВА
55. БОЯН ЦОНЕВ
56. БОЯН БАЛЕВСКИ
57. ВЛАДИМИР ЙОРДАНОВ
58. ДАНИЕЛА СТОЯНОВА
59. РОСИЦА БОЖИЛОВА
60. ДРАГОМИР ДРАГНЕВ

постави на разглеждане тълкувателно дело № 5 по описа за 2012 г.

на Общото събрание на Гражданска и Търговска колегии

докладвано от съдия **ТАТЯНА ВЪРБАНОВА** и съдия **ЗОЯ АТАНАСОВА**

С разпореждане от 21.05.2012 г. на Председателя на Върховния касационен съд е образувано тълкувателно дело № 5/2012 г. на Върховния касационен съд, Общо събрание на гражданска и търговска колегия по предложение на тричленен състав на Върховния касационен съд, Търговска колегия, първо отделение по частно търговско дело № 725/2011 г., който на основание чл.292 ГПК с определение № 77/30.01.2012 г. е спрял производството по делото и е предложил на общото събрание на гражданска и търговска колегии да постанови тълкувателно решение по следните процесуално правни въпроси:

1. Допустим ли е иск за установяване на неистинност на документ по чл.124, ал. 4, изр.1 ГПК, ако ищецът извежда правния си интерес от възможността да се позове на влязлото в сила решение по установителния иск в производство по висящ исков процес, в който документът е бил представен, но ищецът е пропуснал срока за оспорването му по чл.193, ал.1 ГПК?

2. Предявяването на иска по чл. 124, ал. 4, изр. 1 ГПК в посочената хипотеза представлява ли основание по чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК за спиране на производството по делото, по което документът е бил представен?

3. Допустим ли е иск за установяване на неистинност на документ по чл.124, ал.4, изр.1 ГПК, ако ищецът извежда правния си интерес от възможността да ползва съдебното решение по установителния иск като основание за отмяна по чл.303, ал.1, т. 3, пр. 1 ГПК на влязлото в сила решение по делото, по което документът е бил представен, но ищецът е пропуснал срока за оспорването му по чл.193, ал.1 ГПК?

Общото събрание на гражданска и търговска колегия на Върховния касационен съд, за да се произнесе взе предвид следното:

По повдигнатите процесуално правни въпроси е констатирана противоречива практика както следва:

Според едното становище решението, с което се установява неистинност на документ не е основание за отмяна на влязло в сила съдебно решение и затова такъв иск е недопустим, ако страната извежда правния си интерес единствено от разрешаването на този спор. При действието на новия ГПК страната, която е пропуснала възможността да оспори истинността на представен документ не може да иска спиране на делото, тъй като тази възможност е преклудирана. Правен интерес от иска по чл. 124, ал.4 ГПК страната има само ако истинността на документа има значение за други правоотношения между страните. Приема се, че основание за отмяна може да бъде само влязлата в сила присъда или заместващото такава присъда съдебно решение по чл.124, ал.5 ГПК, но не и съдебно решение по иск по чл. 124, ал. 4 ГПК, предявен, след като е преклудирана възможността за оспорване на същия документ. Поддържа се, че под „надлежен ред” по смисъла на чл.301, ал.1, т.2 ГПК следва да се има предвид влязла в сила присъда за документно престъпление или установяване на същото от гражданския съд, когато наказателно преследване не може да бъде възбудено или е прекратено, или спряно на основанията, посочени в цитираната правна норма.

В постановени в производство по чл. 307, ал.2 ГПК решения, състави на ВКС от гражданска и търговска колегия приемат, че основанието по чл. 303, ал. 1, т. 2 ГПК, изисква установяване на

подправка на документа с влязла в сила присъда или решение по чл. 124, ал. 5 ГПК за установяване на престъпното обстоятелство, а не с иск за неистинност на документ по чл. 124, ал. 4 ГПК.

Според другото становище, правен интерес от водене на иск по чл. 124, ал. 4 ГПК винаги е налице, когато документът, чиято неистинност е предмет на установяване рефлектира върху субективно материално право, че производството по делото, по което документът е представен следва да спре до решаване на въпроса за истинността на документа. Правният интерес от провеждането на производство по такъв иск се преценява и с оглед на въведеното с ГПК в сила от 01.03.2008 г. самостоятелно основание за отмяна въз основа на установяването по реда на чл. 124, ал. 4 ГПК на истинност или неистинност на документ. Приема се, че след влизане в сила на съдебното решение по делото, в което документът е представен правният интерес от установителния иск може да служи като основание за отмяна по чл. 303, ал. 1, т. 2 ГПК.

Поддържа се становището, че при действието на новия Граждански процесуален кодекс основание за отмяна на влязло в сила решение по реда на чл. 303, ал. 1, т. 2 ГПК представлява установяването на неистинността на документ по надлежния съдебен ред, а не признаването на документа за подправен по надлежния съдебен ред, че по действащата правна уредба съществува правна възможност за отмяна на влязлото в сила решение, основано на оспорения документ, след като в производство по чл. 124, ал. 4 ГПК бъде установена неговата неистинност.

Общото събрание на гражданска и търговска колегия на ВКС приема за правилно първото становище, като съображенията за това са следните:

По първи въпрос:

В разпоредбите на чл. 193, ал. 1 ГПК е предвидено процесуалното право на заинтересованата страна да оспори истинността на представен документ по делото и по този начин да постави началото на производството по чл. 193-194 ГПК. Целта е да се обори обвързващата съда доказателствена сила на документа, който е представен по делото – формалната доказателствена сила на подписан частен документ и материалната доказателствена сила на официален удостоверителен документ. С установяване на неистинността или съответно с потвърждаване истинността на документа в резултат на оспорването по чл. 193 ГПК се решава със сила на пресъдено нещо спора относно неговата истинност. Оспорването истинността на документ по чл. 193, ал. 1 ГПК представлява по същността си предявяване на инцидентен установителен иск за установяване неистинност на документ.

Правото да се оспори истинността на представен по делото документ, чрез процедурата по чл. 193 ГПК може да се упражни в предвидения в чл. 193, ал. 1 срок – най-късно с отговора на процесуалното действие, с което насрещната страна го е представила – в отговора на исковата молба ответникът следва да оспори представения при предявяване на иска документ, а ищецът следва да оспори представения с отговора документ в първото заседание. Представеният в съдебно заседание документ може да бъде оспорен най-късно до края на това заседание.

Пропускането на срока по чл. 193, ал. 1 ГПК лишава страната от правото да оспори истинността на документа. С пропускането на срока възможността за оспорване истинността на документа в това производство се преклудира. Това е правната последица от неупражненото в срок процесуално право. Целта на тази преклузия е да обезпечи разглеждане на делото в разумен срок и да стимулира страната да прояви процесуална активност и дисциплина.

Изгубвайки правото да оспори истинността на документа в рамките на висящия процес, страната губи и правото по исков ред да установи неговата неистинност, когато правният интерес от иска по чл. 124, ал. 4 ГПК се обосновава само с висящия процес в който е направен пропускът. Ако се приеме обратното становище, то се обезсмисля и ефекта на предвидената процесуална преклузия в чл. 193 ГПК, както и тази в чл. 133 ГПК. Процесуалните преклузии имат и извънпроцесуален ефект, който касае стабилитета на съдебното решение и правните му последици.

За страната, пропуснала възможността да оспори истинността на документа по уважителни причини или поради непредвидени обстоятелства, които не е могла да преодолее съществува възможност да поиска възстановяване на срока за оспорване. Ако обаче пропускът не се дължи на такива причини, не следва да се приеме, че искът по чл.124,ал.4 ГПК представлява предвидена в процесуалния закон възможност този пропуск да се поправи.

По втори въпрос:

От изложените съображения се извежда извода, че предявяването на иска по чл.124, ал.4, изр.1 ГПК в посочената хипотеза не представлява основание по чл.229, ал.1, т.4 ГПК за спиране на производството по делото, по което документът е бил представен.

По трети въпрос:

Съгласно разпоредбата на чл.303, ал.1, т.2 ГПК на отмяна подлежи влязла в сила решение, когато по надлежния съдебен ред се установи неистинност на документ, на показания на свидетел, на заключение на вещо лице, върху което е основано решението или престъпно действие на страната, на нейния представител, на член от състава на съда или на връчител във връзка с решаване на делото. Общото във всички хипотези е, че източник на неправилността на решението е извършено престъпление. В приложното поле на чл.303, ал.1, т.2, пр.1-во ГПК се включват случаите на установена неистинност на документ с влязла в сила присъда за престъпно съставяне на документ или така наречената „материална подправка” – това е подправка на официален документ по чл. 308 НК, който визира съставяне на неистински официален документ или преправяне съдържанието на официален документ с цел да бъде използван и подправка на частен документ по чл. 309 НК, предвиждащ съставяне на неистински частен документ или преправяне съдържанието на частен документ. В посоченото приложно поле се включва и установена неистинност на документ с влязла в сила присъда за лъжливо документиране – т.е. за „интелектуална подправка”, която е вторият вид престъпно съставяне на документ и може да бъде извършено само по отношение на свидетелстващите документи. Лъжливото документиране в официален документ е предвидено в чл. 311 НК, според текста на който длъжностното лице в кръга на службата си съставя официален документ, в който удостоверява неверни обстоятелства или изявления с цел да бъде използван този документ като доказателство за тия обстоятелства. Текстът на чл. 312 НК визира лъжливо документиране в частен документ, съответно текста на чл. 313 НК предвижда лъжливо документиране в своя полза, а чл.314 НК предвижда „посредствено лъжливо документиране”.

Процесуалният способ за установяване на престъпление е с влязла в сила присъда, респ. споразумение по НПК или с установителен иск за факта на престъплението по чл.124, ал.5 ГПК, в случаите, в които наказателно преследване е изключено, поради някоя от причините, предвидени в НПК. Следователно установена неистинност на документ по надлежен съдебен ред означава установена неистинност на документа с влязла в сила присъда или споразумение по наказателно дело, или влязла в сила решение по чл.124, ал.5 ГПК за случаите, когато наказателното производство е изключено по посочените причини в НПК. В подкрепа на становището е систематичното тълкуване на чл.303, ал.1, т.2 ГПК, разпоредбата на чл.133 ГПК и чл.193, ал.1 ГПК, което сочи, че законодателят не е имал предвид неистинността на документа да бъде установяване по гражданскоправен ред извън случаите на чл.124, ал.5 ГПК. След като страната по висящ исков процес е пропуснала срока по чл.193, ал.1 ГПК да оспори противопоставен й документ тази възможност е преклудирана, включително и по исков ред с отделен иск по чл.124, ал.4, изр.1 ГПК.

Това разбиране неизменно е поддържано в практиката на Върховния съд и Върховния касационен съд при действието на ГПК от 1952 г. /отм./. Съобразно същата отмяна на влязла в сила решение на осн. чл.231, ал.1, б.”в” ГПК/отм./ може да се иска, когато решението е основано на документ, който по надлежен ред е бил признат за подправен. Приема се, че този ред е влязла в сила присъда или влязла в сила решение по чл. 97, ал. 4 ГПК. Решението по чл. 97, ал. 3 ГПК/отм./ не е такова основание за отмяна. Според същата практика текста на чл.231, ал.1, б.”в”ГПК/отм./ е

тълкуван разширително, като е поддържано становището, че отмяна може да се иска не само, когато решението е основано на документ, предмет на престъпление по чл. 308 НК и чл. 309 НК – т.е. на материална подправка, но и когато е основано на документ, предмет на престъпленията „лъжливо документиране“ по чл. 311 НК, в изпълнителното деяние на което е предвидено съставяне от длъжностно лице в кръга на службата на официален документ, в който да удостовери неверни обстоятелства или изявления с цел да бъде използван този документ като доказателство за тия обстоятелства, чл. 312 НК – лъжливо документиране, което поначало е в чужда полза, чл. 313 НК – лъжливо документиране в своя полза, чл. 314 НК – посредствено лъжливо документиране. Съобразно наказателноправната теория лъжливото документиране има място там, където не е налице подправка, а документът е истински, без преиначено авторство по смисъла на определението за неистински документ, дадено в текста на чл.93, т.6 НК. Съгласно чл.93, т.6 НК неистински е този документ, на който е придаден вид, че представлява конкретно писмено изявление на друго лице, а не на това, което действително го е съставило.

В гражданскопроцесуалното право понятието истински документ включва автентичен и верен, съответно неистински – неавтентичен или неверен документ. Критерий за автентичността на документа е авторството. Неавтентичният документ материализира изявление, което не е било направено от лицето, посочено като издател. Критерий за верността на документа е съответствието между документа и удостовереното с него, и стои само пред свидетелстващите документи. Неверен е свидетелстващ документ, който не отговаря на удостовереното с него фактическо положение. С оглед на разликата в обхвата на понятието неистински документ по смисъла на чл. 93, т. 6 НК и това, залегнало в гражданско процесуалното право, съответно в трайната практика на ВКС, включително и по приложението на чл.231, ал.1, б.в” ГПК/отм./ в разпоредбите на действащия понастоящем ГПК/Д.в.бр.59/20.07.2007 г./ в чл. 301, ал. 1, т. 2 ГПК законодателят е предвидил възможност да се иска отмяна, когато по надлежния съдебен ред се установи „неистинност на документ”. Употребата на понятието „подправен документ” в тази хипотеза е изоставено. Разликата с текста на чл. 231, ал. 1, б. „в” ГПК от 1952 г. е редакционна и следва да се тълкува ведно с правилото на чл. 124, ал. 5 ГПК, като под „надлежен ред” се има предвид влязла в сила присъда за документно престъпление или установяване на същото от гражданския съд, когато наказателно преследване не може да бъде възбудено или е прекратено, или спряно на основанията, посочени в цитираната правна норма.

По изложените съображения Общото събрание на Гражданска и Търговска колегии на ВКС

Р Е Ш И:

1. Недопустим е иск за установяване на неистинност на документ по чл.124, ал.4, изр.1 ГПК, ако ищецът извежда правния си интерес от възможността да се позове на влязлото в сила решение по установителния иск в производството по висящ исков процес, в който документът е бил представен, но ищецът е пропуснал срока за оспорването му по чл.193, ал.1 ГПК.

2. Предявяването на иска по чл.124, ал.4, изр.1 ГПК в посочената хипотеза не представлява основание по чл. 229, ал.1, т.4 ГПК за спиране на производството по делото, по което документът е бил представен.

3. Недопустим е иск за установяване на неистинност на документ по чл.124, ал.4, изр.1 ГПК, ако ищецът извежда правния си интерес от възможността да ползва съдебното решение по установителния иск като основание за отмяна по чл.303, ал.1, т.2 ГПК на влязлото в сила решение по делото, по което документът е бил представен, но ищецът е пропуснал срока за оспорването му по чл.193, ал.1 ГПК.

ПРЕДСЕДАТЕЛ на ОСГТК,

ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС
И ПРЕДСЕДАТЕЛ на Гражданска колегия:
КРАСИМИР ВЛАХОВ.....

ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
ПРЕДСЕДАТЕЛ на Търговска колегия:
ТАНЯ РАЙКОВСКА.....

ПРЕДСЕДАТЕЛИ на
ОТДЕЛЕНИЯ: **ДОБРИЛА ВАСИЛЕВА**.....

ТАНЯ МИТОВА.....

ТАТЯНА ВЪРБАНОВА.....

ПЛАМЕН СТОЕВ.....

БОЙКА СТОИЛОВА.....

ДАРИЯ ПРОДАНОВА.....

ЧЛЕНОВЕ:

1. ЛЮБКА ИЛИЕВА.....

2. НИКОЛА ХИТРОВ.....

3. РОСИЦА КОВАЧЕВА.....

4. ЛИДИЯ ИВАНОВА.....

5. ЖАНИН СИЛДАРЕВА.....

6. КАПКА ЮСТИНИЯНОВА.....

7. ВАНЯ АЛЕКСИЕВА.....

8. СИМЕОН ЧАНАЧЕВ.....

31. МАРИО ПЪРВАНОВ.....

32. ЕМИЛ МАРКОВ.....

33. КАМЕЛИЯ ЕФРЕМОВА.....

34. ЕМИЛ ТОМОВ.....

35. АЛБЕНА БОНЕВА.....

36. СВЕТЛА ДИМИТРОВА.....

37. БОНКА ДЕЧЕВА.....

38. СВЕТЛА БОЯДЖИЕВА.....

9. ТЕОДОРА НИНОВА.....	39. ЖИВА ДЕКОВА.....
10. НАДЕЖДА ЗЕКОВА.....	40. МИМИ ФУРНАДЖИЕВА.....
11. НАДЯ ЗЯПКОВА.....	41. КАМЕЛИЯ МАРИНОВА.....
12. ЕМАНУЕЛА БАЛЕВСКА.....	42. ТОТКА КАЛЧЕВА.....
13. БРАНИСЛАВА ПАВЛОВА.....	43. ЗДРАВКА ПЪРВАНОВА.....
14. СТОИЛ СОТИРОВ.....	44. ВАСИЛКА ИЛИЕВА.....
15. МАРГАРИТА СОКОЛОВА.....	45. ЕМИЛИЯ ВАСИЛЕВА.....
16. ЦЕНКА ГЕОРГИЕВА.....	46. ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА.....
17. БОРИСЛАВ БЕЛАЗЕЛКОВ.....	47. ИЛИЯНА ПАПАЗОВА.....
18. СТОЙЧО ПЕЙЧЕВ.....	48. ОЛГА КЕРЕЛСКА.....
19. ЛЮБКА БОГДАНОВА.....	49. ЗОЯ АТАНАСОВА.....
20. РАДОСТИНА КАРАКОЛЕВА.....	50. ВЕЛИСЛАВ ПАВКОВ.....
21. ВЕСКА РАЙЧЕВА.....	51. ВЕСЕЛКА МАРЕВА.....
22. МАРИЯ СЛАВЧЕВА.....	52. БОРИС ИЛИЕВ.....
23. КОСТАДИНКА АРСОВА.....	53. БОНКА ЙОНКОВА.....
24. ЗЛАТКА РУСЕВА.....	54. ДИАНА ХИТОВА.....
25. ДИЯНА ЦЕНЕВА.....	55. БОЯН ЦОНЕВ.....
26. МАРИЯ ИВАНОВА.....	56. БОЯН БАЛЕВСКИ.....
27. СВЕТЛАНА КАЛИНОВА.....	57. ВЛАДИМИР ЙОРДАНОВ.....
28. МАРИЯНА КОСТОВА.....	58. ДАНИЕЛА СТОЯНОВА.....
29. ГЪЛЪБИНА ГЕНЧЕВА.....	59. РОСИЦА БОЖИЛОВА.....
30. СНЕЖАНКА НИКОЛОВА.....	60. ДРАГОМИР ДРАГНЕВ.....

ОСОБЕНО МНЕНИЕ

по тълкувателно дело № 5/2012 год. на ОСГТК на ВКС

1. Искът за установяване на неистинността на документ е отрицателен установителен иск за факт, който изрично е предвиден за допустим от закона. Чрез установителния иск по чл.124, ал.4, изр.1 ГПК надлежно легитимираната страна /всеки, който има интерес от установяването на действителното правно положение/ може да иска установяване на неавтентичност или невярност на документа, т.е. оспорване авторството на обективизираното в подписания документ изявление или

оспорване на съответствието между удостоверените в официален свидетелстващ документ факти и действителното фактическо положение. Именно защото се касае за пряко предвиден в ГПК установителен иск, ищецът не е длъжен непременно да обосновава правния си интерес като краен резултат/позоваване на висящ процес или искане за отмяна/ от провеждането му. При предявяването на този установителен иск е достатъчно в исковата молба да са въведени твърдения за неистинност на документ, имащ значение за установяване на релевантни към конкретно гражданско правоотношение факти.

Няма основание да бъде изоставена досегашната съдебна практика, според която, ако страната е пропуснала да оспори истинността на документ в заседанието, в което е представен, тя може, в рамките на висящността на процеса да предяви в самостоятелно производство иск за установяване неистинността на този документ. Тази практика е създадена по отменения ГПК, но следва да се запази и при действащия ГПК, не само с оглед аналогичната уредба на чл.124, ал.4, изр.1 ГПК и чл.97, ал.3 ГПК/отм./, но и с оглед предвидения в двата кодекса преклузивен срок за оспорване на представен по делото документ – чл.193 ГПК, чл.154 ГПК/отм./

Предоставената от закона правна възможност да се предяви иск за установяване неистинност на документ може да се реализира предварително, преди сезирането на съда за разрешаване на материалноправния спор, за който този документ е от значение. Искът може да бъде проведен и при висящия процес, по който е представен или се очаква да бъде представен документът, преди изтичане на преклузиите по чл.133 и чл.194 ГПК и тогава производството ще бъде обусловено от решението за истинността на документа. Няма ограничение в закона този иск да бъде предявен и в рамките на висящия процес ако сроковете за оспорването му са изтекли.

При пропускането на срока по чл.193, ал.1 ГПК, се преклудира процесуалното право за оспорване истинността на документа в рамките на това висящо производство, но неблагоприятните последици от неоспорването на документа не биха могли да рефлектират върху допустимостта на изрично предвидения от законодателя отрицателен установителен иск по чл.124, ал.4 изр.1ГПК. Обуславящо значение в случая има вършебнопроцесуалното значение на преклузивните срокове.

Изтъкнатият в тълкувателното решение аргумент за необходимостта да се обезпечи разглеждането на делото в разумен срок и да се стимулират страните да проявяват процесуална активност и дисциплина, не би могъл да бъде обуславящ за даденото разрешение по т.1.

Принципът за разглеждане на делата в разумен срок /чл. 13 ГПК/ е важен и следва да бъде съблюдаван, но същевременно при прилагането му не трябва да се стига до крайност и да се подценява значението на другите принципи в гражданския процес - за законност и за установяване на истината, които поради тяхната значимост изрично са закрепени в чл.5, чл.121 ал.2 от Конституцията на Република България. Ако решението на съда се основе на неистински документ, това би било в разрез с принципите на законността и установяване на истината. Нормите на гражданския процес, включително и тези, в глава втора за основните начала следва да се тълкуват така, че да осигурят възможност на страната да докаже фактите, на които основава своето право, чрез предвидените процесуални средства дори и когато това би довело до известно забавяне на процеса, за да бъдат спазени конституционните принципи на законност и установяване на истината. За да се осигури целта на гражданския процес като защита и санкция принципите следва да се прилагат балансирано и така, че прилагането на един от тях да не изключва останалите. Тук следва да се има предвид и становището в правната теория, че не могат да се окачествят като ръководни правни норми тези, които не уреждат права и задължения с точно определено съдържание.

Предвид тези съображения, следва да се приеме, че е допустим иск за установяване на неистинност на документ по чл.124,ал.4,изр.1 ГПК, ако ищецът извежда правния си интерес от възможността да се позове на влязлото в сила решение по установителния иск в производството по висящ исков процес, в който документът е бил представен, но ищецът е пропуснал срока за оспорването му по чл.193,ал.1 ГПК.

2. С оглед изразеното особеното мнение по т.1 от тълкувателното дело, следва да се приеме, че предявяването на иска по чл.124, ал.4, изр.1 ГПК в посочената хипотеза представлява основание по чл.229, ал.1, т.4 ГПК за спиране на производството по делото, по което документът е бил представен. Положителният отговор на този въпрос произтича от преюдициалността на допустимото исково производство за установяване неистинност на документа по отношение на делото, по което това релевантно за спора доказателствено средство е било прието.

3. Отрицателният установителен иск, имащ за предмет неистинност на документ, което е факт с доказателствено значение, следва да се счете за допустим и когато е предявен след влизане в сила на решението, основано на този документ. Този извод произтича, на първо място, от редакцията на чл.303, ал.1, т.2, пр.1 ГПК, с оглед израза .. "се установи неистинност на документ" и пълното му съответствие на употребеното в чл.124, ал.4, изр.1 ГПК понятие.

„Надлежащият съдебен ред“ по смисъла на чл.303, ал.1, т.2 ГПК за установяване неистинност на документа ще се определя в зависимост от причините, водещи до неистинност. Възможно е неистинността на документа да е в резултат на документно престъпление по чл.308 - 310 НК – подправка на документа, или на лъжливо документиране по чл.311- 314 НК. Тогава подлежащият съдебен ред по см. на чл.303, ал.1, т. 2 ГПК ще е влязла в сила присъда или споразумение в наказателното производство. В случаите, когато за установяване на съответното престъпно обстоятелство, имащо значение за отмяната, е налице пречка за образуването или приключването на наказателното производство, подлежащият съдебен ред ще бъде провеждането на установителния иск по чл.124, ал.5 ГПК. Отмяна на влязлото в сила решение, когато то е основано на неистински документ, би могла да се иска и когато обективното несъответствие на съдържанието на документа с действителното фактическо положение не се дължи на подправката му по смисъла на НК. Тогава неистинността на документа следва да се установи по изрично предвидения от законодателя ред по чл.124, ал.4, изр.1 ГПК и това също съставлява подлежащият съдебен ред по смисъла на чл.303, ал.1, т.2 ГПК.

При даване на отговор на поставения въпрос следва да се отчете, че за разлика от отменения ГПК/ чл.231, ал.1, б."в" /, в който като основание за отмяна бе предвидено признаването на един документ за подправен по подлежащия съдебен ред, при действащия ГПК като основание за отмяна е предвидено установяване неистинността на документ. Законодателят очевидно е съобразил съществуващата разлика в съдържанието на понятието „неистински документ“ в наказателното право и е отчел обяснението на думите „неистински документ“, дадено в чл.93, т.6 от НК, а именно - „този документ, на който е придаден вид, че представлява конкретно писмено изявление на друго лице, а не на това, което действително го е съставило“. В наказателноправен смисъл, за разлика от гражданското процесуално право, истинността или неистинността на документ се отнасят не и до съдържанието, а единствено до авторството на обективизираното в документа изявление.

При тази редакция на чл.303, ал.1, т.2, пр.1 ГПК и с оглед легалното обяснение на понятието „неистински документ“ в наказателното право, би се достигнало до извод, че посоченото основание за отмяна ще обхваща единствено случаите, когато с влязла в сила присъда или споразумение е установена материалната подправка на документа по см. на чл.308 и чл.309 НК, а не и лъжливото документиране като вид престъпно изготвяне на документи.

Предвид горните съображения и с оглед на пълното съвпадение на понятията „установяване неистинност на документ“ в разпоредбите на чл. 124, ал.4, пр. 1 и в чл.303, ал.1, т.1, пр.1 ГПК, следва да се направи извод, че в сега действащия ГПК законодателят е разширил основанията за извънстанционен контрол и че е без значение вида неистинност на документа/дали е неавтентичен или неверен/, а причините, водещи до неистинност – дали се касае за материална или интелектуална подправка по см. на НК, която следва да се установи чрез присъда или споразумение, или неистинността не се дължи на извършено документно престъпление. Без да се дължи сметка за причините, водещи до неистинност на документа и без да се отчитат употребените

от законодателя понятия, би се стигнало до стеснително тълкуване на процесуални норми, касаещи основанията за отмяна и до отричане на предвидена в закона процесуална възможност за извъннестанционен контрол на неправилни решения.

Предвидените в чл.303, ал.1, т.2 ГПК основания за отмяна на влязло в сила решение, когато то е основано на неистински документ, не са идентични с чл.231, ал.1, б."б" и б."в" ГПК – отм., нито се касае за редакционна поправка, а за разширяване на основанията за извъннестанционен контрол на влезли в сила неправилни решения. Именно затова и практиката на ВС и ВКС по приложението на чл.231, ал.1, б."в" ГПК- отм., според която, при влязло в сила решение, основано на подправен документ, подправката може да бъде установена само по наказателен ред, за да е налице основание за прилагане на извънредното средство за контрол на влязлото в сила решение, би следвало да се счете за неприложима.

ТАНЯ РАЙКОВСКА .....

ТАТЯНА ВЪРБАНОВА .....

ДАРИЯ ПРОДАНОВА.....

О.М. – по т. 3

ЛИДИЯ ИВАНОВА .....

ВАНЯ АЛЕКСИЕВА .....

СИМЕОН ЧАНАЧЕВ .....

ТЕОДОРА НИНОВА .....

БРАНИСЛАВА ПАВЛОВА.....

О.М. – по т. 1

МАРИЯ СЛАВЧЕВА .....

О.М. – по т. 3

КАМЕЛИЯ ЕФРЕМОВА .....

ТОТКА КАЛЧЕВА .....

ЕМИЛИЯ ВАСИЛЕВА.....

ОЛГА КЕРЕЛСКА .....

ВЕСЕЛКА МАРЕВА .....

БОНКА ЙОНКОВА .....